

Секція: Державне управління

Бабицька Світлана Ігорівна

здобувач кафедри політології та філософії

Харківського регіонального інституту державного управління

Національної академії державного управління при Президентові України

м. Харків, Україна

ТИПИ ТА МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

У різних країнах склалися власні моделі державної політики у сфері культури, що дозволяє групувати діяльність держави у сфері культури за різними ознаками.

Наприклад, за змістовними ознаками науковці виділяють три типи: 1) харизматична політика, у відповідності з якою держава підтримує організації і окремих митців, що мають загальнонаціональне значення та відомі за межами держави; 2) політика доступності, коли основні зусилля держави концентруються на забезпеченні рівного доступу різних категорій населення до зразків і артефактів, визнаних класичними вершинами культурної діяльності; 3) політика культурного самовираження, коли визнається цінність кожної спроби культурної самоідентифікації, і тоді культурна ієрархія зникає, а значення набувають цінності культурної комунікації та самовираження [3, с. 64].

Ще одна типологія виділяє чотири можливі ролі держави – помічник, патрон, архітектор, інженер [4, с. 38]. Держава-помічник концентрує свою увагу на підтримці і розвитку різноманітності як в професійній, так і в аматорській творчості, підтримуючи скоріше культурну діяльність в цілому, а не якісь окремі напрямки і стилі. Держава-патрон прагне забезпечити стандарти професійної творчості і діяльності і згідно з цим більш активно бере участь у культурній діяльності, ніж у першому випадку. Держава-

архітектор розглядає допомогу сфері культури як частину підвищення добробуту суспільства, застосовуючи до неї швидше стандарти суспільства, ніж стандарти професійного середовища культури, і сама підтримка виражається в основному у довгостроковому прямому державному фінансуванні. Держава-інженер володіє і розпоряджається засобами здійснення культурної діяльності та художньої творчості, вважаючи за краще підтримувати ту діяльність, яка найбільш відповідає її політичним цілям і стандартам.

Югославські дослідники М. Драгичевич-Шешіч і Б. Стойкович запропонували свою класифікацію державної політики у сфері культури, виділивши п'ять основних моделей:

- ліберальна модель – держава проголошує "нейтралітет" в галузі культури, не втручається в її автономію. Основну роль у регулюванні культурним життям відіграють різні фонди (США);

- частково-державна модель – передбачає делегування державою своїх зобов'язань у сфері культури спеціальному органу (художній раді) (Великобританія, Ірландія);

- бюрократично-освітня модель – відрізняється абсолютною владою держави над культурою і контролем, здійснюваним за допомогою політичного і ідеологічного апарату (соціалістичні країни, а також Швеція і Голландія, де в останніх відсутнє безпосереднє втручання держави у творчий процес);

- престижно-просвітницька модель – культура трактується як фактор національної самобутності. На державу покладено відповідальність за національне надбання, оскільки це пов'язано з престижем країни на міжнародному рівні (Франція);

- національно-емансипаційна модель – характерний розвиток і збереження самобутньої культурної традиції, яка пригнічувалася в попередні періоди історії. Часто культурна політика тут страждає

націоналізмом і навіть шовінізмом. Іншою рисою цієї моделі є поширення елементарної культури серед населення. Ця модель характерна для країн, що розвиваються (Сенегал, Перу), зустрічається вона і в колишніх радянських республіках (Киргизстан, Молдова) [1].

Наявність різноманітних підходів до класифікації моделей участі держави у сфері культури вказує на те, що всі подібні поділи мають скоріше умовний характер. Кожній державі притаманні в більшій чи меншій мірі риси всіх названих типів, зміщуються лише акценти в залежності від того, які саме цілі і механізми політики затребувані і використовуються на даному етапі. Але, яким би не був цей акцент, всі вони вказують на те, що в сучасному суспільстві держава не може бути відсторонена від сфери культури, і ринок не може бути єдиним механізмом її розвитку.

Щоб визначитись, яким же чином держава повинна брати участь у сфері культури, і яким чином будуть поєднуватися ринкові і неринкові механізми, звернемося до теорії «скромної держави» М. Крозьє. Він прийшов до висновку, що існує три механізми регулювання будь-якої сфери людської діяльності:

- автоматичні регуляції ринку;
- регуляції – певні правила, що встановлюються людьми в різних ситуаціях-на різному рівні. В одних випадках-за допомогою громадської влади (держави), в інших-за звичкою;
- майже несвідомо – регламентації, які встановлюються державою у вигляді законів[2, С. 35].

Згідно з автором теорії, перевага ринкових механізмів автоматичного регулювання в самих різних областях людською діяльністю не більше ніж вигадка. Одночасно з ними діють і інші регуляції, що допомагають функціонуванню ринку. У тому випадку, якщо ці регуляції закріплюються державою, тобто легалізуються, то вони набувають характер регламентації. Держава в цьому випадку повинна виступати в ролі помічника, не

нав'язуючи свої апріорні погляди через командування, а граючи посередницьку роль. Головною функцією такої держави має стати прагнення допомогти всім соціальним підсистемам знайти найкращі регуляції, але ні в якому разі не здійснювати машинальне перенесення регуляцій однієї сфери в іншу, тобто не намагатися механічно нав'язувати сфері культури ринкові механізми.

Таким чином, основною функцією державного регулювання у сфері культури повинні стати визначення тих напрямків, щодо яких ринкові механізми по тим чи іншим причинам неадекватні, і проведення коригувальних дій для виправлення ситуації, але не командними методами «зверху», а з урахуванням специфіки діяльності культурних інститутів та на підставі партнерства.

Відповідно до цього кожна держава формулює свої власні цілі політики у сфері культури відповідно до сформованої соціокультурної ситуації, які не мають постійного характеру в силу динамічності розвитку культури, галузевою і територіальною структурами народного господарства.

Література

1. Драгичевич-Шешич М. Культура: менеджмент, анимация, маркетинг / М. Драгичевич-Шешич, Б. Стойкович. Новосибирск: Тигра, 2000. 227 с.
2. Крозье М. Современное государство – скромное государство. Другая стратегия изменения / М. Крозье // Свободная мысль. 1993. № 2. С. 35-42.
3. Культурна політика в Україні. Аналітичний огляд / за ред. О. Гриценка. – К. : УЦКД, 2007. 160 с.
4. Овчаренко С.В. Гуманітарна та культурна політика [Електронний ресурс] : навч. посіб. / С.В. Овчаренко. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2013. 152 с.